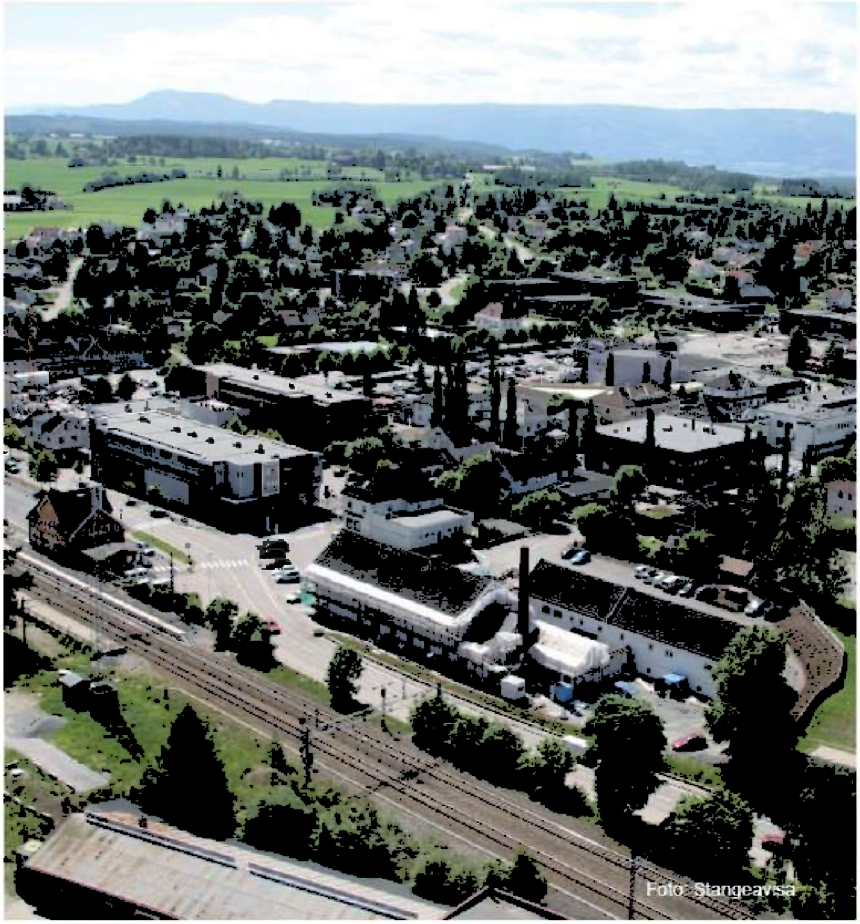

Planstrategi 2017-2021

Stange kommune

INNHOLD

KAPITTEL 1 Innledning – formål, rammer og medvirkning

KAPITTEL 2 Viktige utviklingstrekk i Stange.

KAPITTEL 3 Kommunens virksomhet og langsiktig arealstrategi

KAPITTEL 4 Muligheter og utfordringer i Stange – planleggingsbehovet

1. Formål, rammer og medvirkning

Formål

Dette er andre gang Stange kommune tar i bruk kommunal planstrategi, som et ledd i å avdekke planbehovet for inneværende kommunestyreperiode.

Kommunal planstrategi er et nytt verktøy i plan – og bygningsloven (PBL 2009). Formålet er å klargjøre hvilke planoppgaver kommunen bør starte opp eller videreføre for å legge til rette for ønsket utvikling i kommunen. Hensikten er at planleggingen skal bli bedre og mer behovsstyrt.

Gjennom forrige planstrategiarbeid så Stange kommune behovet for å revidere kommuneplanen, både samfunnsdelen og arealdelen. Ny samfunnsdel ble vedtatt 18.juni 2014, og oppstart av arealdelen er nylig igangsatt. Stange kommune satte seg høye ambisjoner ved forrige planstrategirunde, der følgende planbehov ble definert:

- Helhetlig revisjon av kommuneplanen, både samfunnsdelen og arealdelen.
- Oppstart av ny kommunedelplan for helse og omsorg, og revisjon av plan for folkehelse.
- Oppstart av ny plan for oppvekst.
- Egne sentrumsplaner for Stange og Tangen, og oppstart av planarbeid på Åkershagan.
- Videreføring av arbeidet med felles kommunedelplan for vann og avløp for de fire kommunene Ringsaker, Hamar, Løten og Stange.

Kommunedelplan for helse – helse og omsorg ble vedtatt i kommunestyrets møte 28.september 2016, mens kommunedelplan for oppvekst ventes vedtatt i desember 2016.

Det ble i arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel besluttet at folkehelse og klima skulle løftes inn som tema her, i stedet for å ha kommunedelplaner på siden. Kommuneplanen er kommunens viktigste styringsdokument. Det er her kommunen legger premissene for samfunnsutviklingen de neste 12 årene. Kommuneplanen er også retningsgivende for all sektor – og temaplanlegging. Ved å løfte folkehelse og klima inn i kommuneplanen, vil en i mye større grad, enn ved en kommunedelplan på siden, klare å få hele kommunen – både som samfunn og organisasjon – til å dra i samme retning, og tenke folkehelse og klima i alt vi gjør.

Felles kommunedelplan for vann og avløp ble vedtatt (17.6.2015), mens kommunedelplan for Tangen ble vedtatt 18.6.2014. Områdeplan for Stangebyen og Åkershagan er påbegynt, og vil ferdigstilles i inneværende kommunestyreperiode.

Gjennom kommuneplanens samfunnsdel har kommunestyret vedtatt følgende satsningsområder de neste 12 årene.

- ✓ Folkehelse - Utjevne sosiale forskjeller i helse og levekår
- ✓ Bolyst og attraktivitet - Et livskraftig lokalsamfunn med varierte botilbud
- ✓ Barnehage, skole og utdanning - Kultur for læring og danning
- ✓ Infrastruktur - En effektiv og moderne infrastruktur

Satsningsområdene peker på det som skal gis særlig oppmerksomhet og ressurser i planperioden.

Planbehovet 2017-2021

Stange kommune skal utarbeide en ny planstrategi i en tid med historisk høy satsning på infrastruktur. Bedre kommunikasjon til og fra kommunen kombinert med sterk politisk vilje, både innad og utenfor kommunegrensene for økt tilflytting, kan og vil skape store forandringer i Stange. Samtidig ønsker Hedmark fylke å være «landsledende i det grønne skifte og utvikling av bioøkonomien». Skal vi lykkes i å møte denne fremtiden må vi ha en mer bevisst holdning til hvor vi åpner opp for boligbygging og næringsetablering i kommunen vår. Følgende planer blir sentrale virkemiddel i dette arbeidet, og utgjør således planbehovet for perioden 2017-2021:

- Revisjon kommuneplanens arealdel
  - Rullering av kommunedelplan for Tangen
  - Sentrumsplan Tangen (ny)
  - Rullering av kommunedelplan for Ottestad
- Kommunedelplan for boligpolitikk (ny)
- Rullering strategisk næringsplan for Stange
- Handlingsplan for klima og energi (ny)
- Bredbåndstrategi (ny)
- Hovedplan vei (ny)

Kommunen har, i likhet med forrige runde, lagt opp til en ambisiøs ramme for den neste fireårs perioden med hensyn på planarbeidet. Det er små marginer for å lykkes med et slikt planprogram. Det forutsettes at det er tilstrekkelig tilgang på ressurser – både økonomi- og personalressurser –, og at det ikke avdekkes for store interessekonflikter i planarbeidet.

Rasjonalisering av planbehovet

De planer som løftes fram i planstrategien, er de planene som utgjør kommunens plansystem. Dette for å støtte opp under de nasjonale forventningene om gode og effektive planprosesser, samt målrettet planlegging.

Hver virksomhet vurderer selv behovet for underliggende fagplaner. Disser er av administrativ karakter og vil ikke bli politisk behandlet, men kan bli gitt som orienteringssaker til politiske utvalg. Retningslinjer og handlingsplaner knyttet til det enkelte tjenesteområde kan være presiseringer knyttet til gjennomføring av tiltak og brukt i forbindelse med forvaltningsoppgaver. Fagplaner vil være administrative og dermed ikke behandles politisk. Retningen til virksomhetene legges i de politiske vedtatte kommunedelplaner. Kommunedelplaner skal vedtas politisk.

Nedenfor følger en illustrasjon over plansystemet og planhierarkiet i kommunen, og hvordan de strategiske planene forholder seg til den daglige driften og saksbehandlingen.

Figur 0. Plansystemet

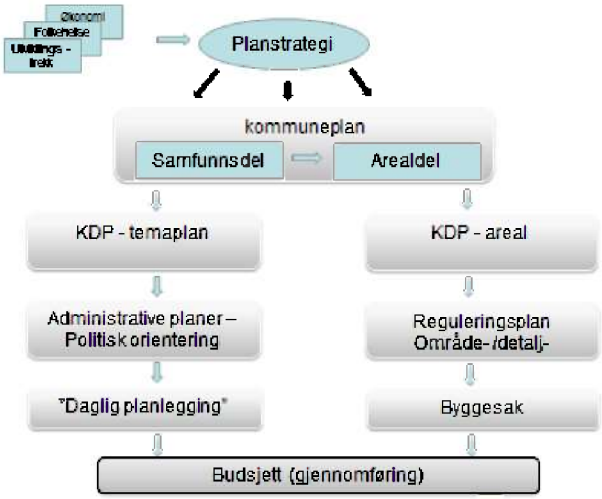

Arbeidet med planstrategien

Prosessen med planstrategien startet våren 2016. I sak 52/16 la rådmannen frem sitt forslag til arbeidet med kommunens planstrategi.

I sak 43/16 la rådmannen fram *et status- og utfordringsdokument* for alle utvalg og kommunestyret. Dokumentet skulle danne grunnlag for å drøfte utviklingstrekk i kommunen som samfunn og organisasjon, og danne grunnlag for å vurdere planbehovet i kommunestyreperioden. Kommunestyret tok saken til orientering i møtet 28.9.2016, og vedtok at dokumentet skal ligge til grunn for vurderingen av det kommende planbehovet de neste fire årene.

Medvirkning

Rådmannen har i oppstartsfasen diskutert på hvilket nivå en skal legge medvirkningen på. Rådmannen konkluderte (jf. sak 52/16) at arbeidet med kommunal planstrategi ikke er særlig egnet for de store folkemøtene. Planstrategien er ikke en plan, og dermed ikke en arena for å vedta tiltak, men å drøfte utviklingstrekk i kommunen, som grunnlag for å vurdere planbehovet i kommunestyreperioden. Rådmannen mener at den brede medvirkningen vil være mer egnet når de ulike planarbeidene trer i gang.

Samtidig ble det gjennom kommuneplanens samfunnsdel gjennomført en omfattende medvirkningsprosess (se sak 9/13) som også dette arbeidet har nytt godt av.

Som det fremkommer av sak 52/16 er det gjennom utvalgenes behandling av *status og utfordringsdokumentet* at den politiske medvirkningen har funnet sted. Samtidig har både plan – og driftsutvalg blitt lagt til som høringsinstanser ved 1.gangs behandling. Barn og unges kommunestyre vil også få planstrategien til behandling i oktober/november 2016. Rådmannen har også valgt å innhente synspunkt fra virksomhetsledere (jf. brev datert 1.3.2016) for å avdekke viktige tema/utviklingstrekk som må hensyn tas i fastsettelse av planbehovet.

Lovens rammer

Etter ny plan og bygningslov av 2009 står det i § 10-1: *"Kommunestyret skal minst en gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi».*

Videre står det: *"Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden*" (§ 10-1)

Kommunen skal i arbeidet med planstrategien innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bør også legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Den kommunale planstrategien skal også ta hensyn til de nasjonale forventningene til kommunal planlegging og den regionale planstrategien.

Nasjonale forventninger

Regjeringen har fastsatt 26 nasjonale forventninger til den kommunale planleggingen (Kgl. res. av 12.6.2015). Forventningene fordeler seg på følgende tre tema:

Gode og effektive planprosesser

- Enklere regelverk og bedre samarbeid
- Målrettet planlegging
- Økt bruk av IKT i planleggingen

Bærekraftig areal – og samfunnsutvikling

- Et klimavennlig og sikkert samfunn
- Aktiv forvaltning av natur og – kulturminneverdier

- Fremtidsrettet næringsutvikling, innovasjon og kompetanse

Attraktive og klimavennlige by – og tettstedesområder

- Samordnet bolig, areal og transportplanlegging
- Et fremtidsrettet og miljøvennlig transportsystem
- Levende by – og tettstedssentre
- Helse og trivsel

Gjennom forventningene har regjeringen hatt som hensikt å gjøre planleggingen mer målrettet og bidra til at nasjonale interesser blir ivaretatt. Samtidig skal forventningene bidra til at planleggingen legger fokus på en bærekraftig samfunnsutvikling. Stange vil der det er naturlig legge vekt på disse i sin planlegging.

Regional planstrategi

I likhet med kommunen skal fylkeskommunen utforme en regional planstrategi. Den regionale planstrategien skal avklare hvilke regionale planer som skal utarbeides i valgperioden. Hedmark fylkeskommune sendte ut sin regionale planstrategi på høring januar 2016, med høringsfrist 4.april 2016. Fylkeskommunen har lagt opp til en overordnet ambisjon om å være landsledende i det grønne skiftet og utvikling av bioøkonomien. Denne skal følges opp gjennom fire hovedsatsingsområder:

- ✓ Økt verdiskaping og livskvalitet basert på lokale natur- og kulturressurser
- ✓ En befolkning med høy kompetanse og et konkurransekraftig arbeids- og næringsliv
- ✓ Levende byer og bygdesentre som motorer i regionenes utvikling
- ✓ En velfungerende infrastruktur som binder steder, mennesker og virksomheter sammen

Når det regionale planbehovet er klart vil Stange, der det er hensiktsmessig, bygge videre på disse i den kommunale planleggingen.

Kommunereform og regionalt samarbeid

Hamarregionen er en felles bo- og arbeidsregion. Både flytting mellom kommunene og arbeidspendling på tvers av kommunegrensene viser dette.

I saken om kommunereform (k-sak 42/16) ble det fattet vedtak om at det er nødvendig å styrke samfunnsutviklerrollen, herunder organiseringen av det interkommunale samarbeidet på Hamarregionen. Det er viktig at kommunene tar lederskapet for dette utviklingsarbeidet, og styrker og videreføre samarbeidet med utgangspunkt i de diskusjoner som nå pågår mellom de fire kommunene og næringslivet i Hamarregionen.

2. Viktige fakta og utviklingstrekk i Stange

Som grunnlag for valg av plantema er det utarbeidet et eget vedlegg med oversikt over viktige fakta og utviklingstrekk i Stange; *Status- og utfordringsdokument for Stange kommune*. Nedenfor følger en kort oppsummering av dette materialet.

Befolkningsutvikling

Figur 1: Historisk befolkningsutvikling

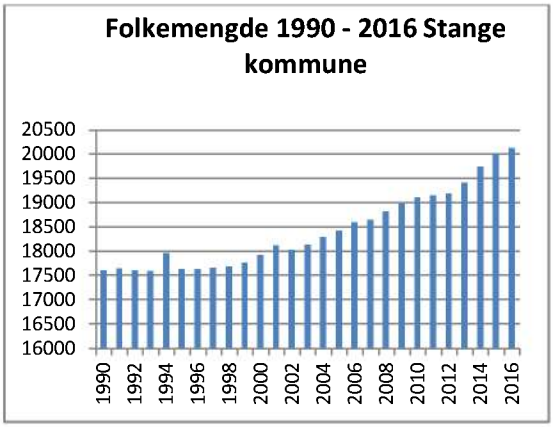

(Kilde: SSB 2016, tabell 06913)

Stange har en relativt ung befolkning. Befolkningsstrukturen viser at 83 % av befolkningen er mellom 0-66 år. Dette skaper muligheter for kommunen, da det er denne gruppen som i stor grad driver samfunnsutviklingen fremover gjennom å skape arbeidsplasser og dermed også næringsutvikling. De siste tre årene har Stange hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst på 1 %. Målet i gjeldende kommuneplan er at veksten i kommunen skal ligge rundt landsgjennomsnittet, på 1,2 %.

På lang sikt viser estimatene at Stange kommune vil ha en positiv befolkningsvekst også i årene fremover. Dette er med på å skape muligheter for Stange. Befolkningsframskrivninger for Stange (se figur 2) viser at vi kan vente oss en gjennomsnittlig befolkningsøkning på mellom 140 (MMMM) og 270 (HHMH) personer årlig.

Figur 2: Framskrevet befolkning

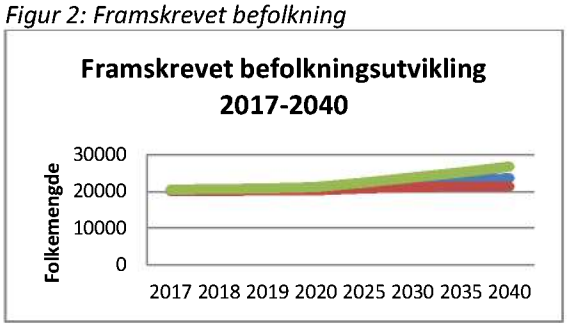

Kilde SSB:2016 Tabell 10213

Stange er, som mange andre kommuner, avhengig av en viss mobilitet i befolkningen for å sikre en god samfunnsutvikling. Estimater viser at uten netto innvandring og uten mobilitet er ikke Stange i stand til å beholde en positiv befolkningsvekst på lang sikt. Det generelle bildet er at det er de i aldersgruppen 20-30 som flytter ut og de i aldersgruppen 35-45 som flytter inn. Samtidig ser vi en høy andel utenlandsk innflytting.

Figur 3: Ulike nasjonaliteter representert i Stange

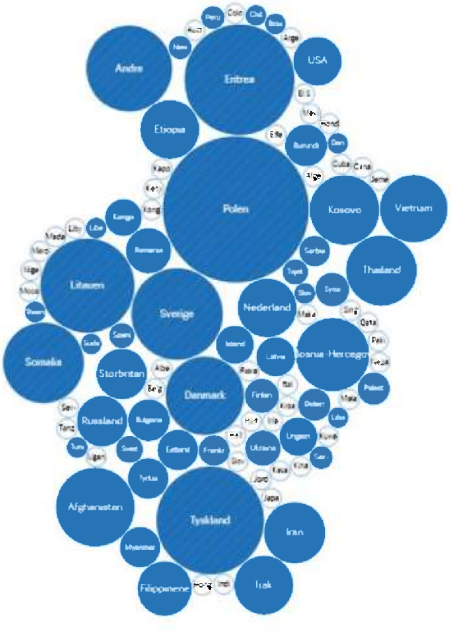

Figur 4: Framskrevet befolkning, ulike aldersgrupper

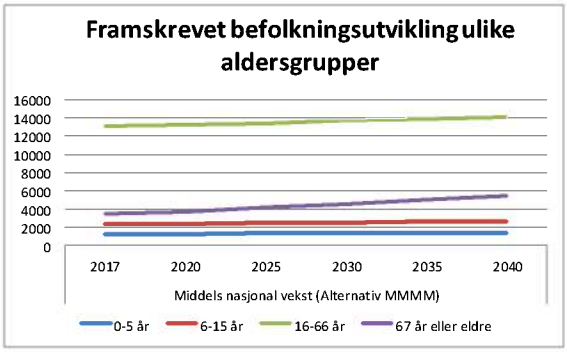

(Kilde SSB:2016 Tabell 11168)

Andelen eldre vil som i resten av landet, også øke i Stange. Av figur 4 ser vi at i 2040 vil de i aldersgruppen 80 og eldre, være dobbelt så mange som det de er i dag (økning i reelle tall er 1049), mens økningen i aldersgruppen 20-44 forblir nesten uendret. Andelen 0-12 år forblir også nesten uendret. Selv med høy vekst vil ikke veksten blant de unge kunne overgå veksten blant de eldre. Som en konsekvens av en aldrende befolkning vil kommunen møte både muligheter – gjennom bl.a. innovasjon – og utfordringer relatert til bl.a. tjenestebehov.

By og tettstedsutvikling

Figur 5: Befolkning fordelt på tett – og spredtbygde strøk

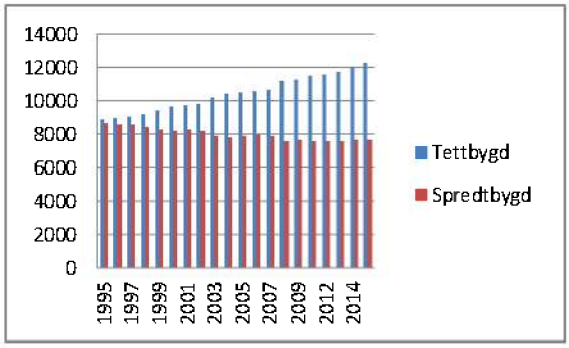

(Kilde: SSB 2016. tabell 05212)

I likhet med resten av landet ser vi tendenser til økt sentralisering også i Stange. I følge tall fra SSB bor 60 % av befolkningen i Stange, i tettbygde strøk (se figur 5). Befolkningsutviklingen i de ulike tettstedene våre viser samme utvikling. Veksten har vært størst i tettstedene Stange (gj.snittlig årlig vekst på 0,9 %) og Ottestad (Arstad og Hoberg, en gj.snittlig årlig vekst på 1,5 %). Åsbygda, Vallset, Tangen og Espa opplever alle en nedgang i befolkningsveksten i samme periode. Som i resten av landet ser det ut til at folk flytter til mer sentrumsnære tettsteder.

Gjennom de nasjonale forventningene er det en forventning om å fortette rundt kollektivknutepunktene, med argumentasjon om at dette gir positive ringvirkninger, både når det kommer til klima ved at man reduserer transportbehovet, og skaperkraft, ved at det er folk som skaper steder. Gjennom at folk snakker med hverandre skapes det ideer, innovasjon og næringsutvikling, som igjen resulterer i skaperkraft. Samtidig får man muligheten til å konsentrere innsatsen for tjenester som renovasjon, vann og avløp, veg, trafikksikkerhet m.m.

Også boligbyggingsstatistikken underbygger det bilde vi har sett til nå. Foruten høy aktivitet i skolekretsene Arstad og Hoberg i perioden 2013—2015, har Stange skolekrets hatt en betydelig aktivitet, høyere enn Arstad i samme periode. Dette gir uttrykk for at Stange sentrum har kvaliteter. Ser vi i et lengre perspektiv var det en merkbar økning på Tangen i 2004, og i Solvin i perioden 2003-2006, men har fram til i dag flatet ut. Utviklingen understreker at utfordrings- samt mulighetsbildet er ulikt for tettstedene i Stange.

Samferdsel og infrastruktur

Aldri har storsamfunnet investert så mye, så bredt og på samme tid i Hedmark som nå. Dette er historisk. Samtidig vet vi hvilken drivkraft infrastrukturen har for samfunnsutviklingen, både når det kommer til konkurranseevne, bosetting, pendlingsmuligheter, tjenesteproduksjon og oppvekstvilkår. Samferdsel er således et viktig virkemiddel for å bidra til regional og ikke minst lokal samfunnsutvikling. En velfungerende infrastruktur er forutsetningen for at folk kan bygge og bo.

Stange kommune ligger særs strategisk til: Europavei 6, riksvei 3 og fylkesvei 24 krysser hverandre rett utenfor Stangebyen, mens fylkesvei 222 er hovedforbindelsen mellom Hamar, Stange og Tangen. I tillegg anløper Dovrebanen Stange og Tangen stasjon hver time. Dette gjør at avstandene både til Oslo og Gardermoen blir korte. Samtidig ligger nabolandet Sverige drøye 2 timer fra Stange.

Figur 6 Befolkningsvekst

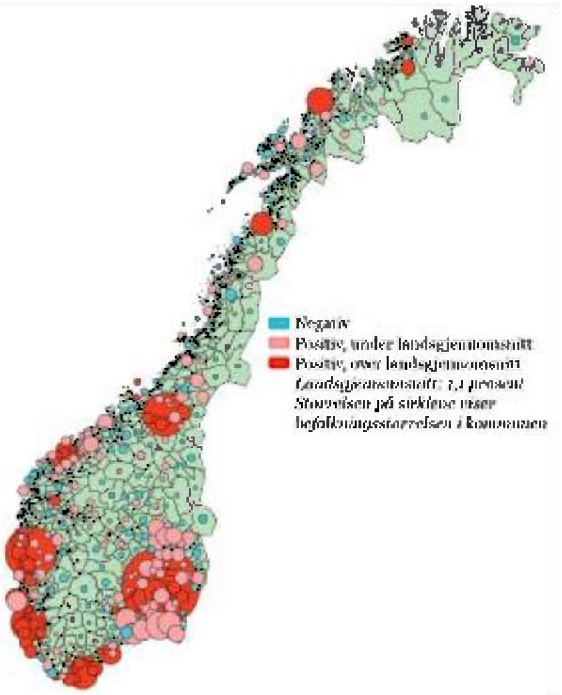

Figuren over gir uttrykk for at Osloregionen er i vekst. Estimater viser at Osloregionen ventes å øke folketallet med 400 000 innbyggere frem til 2030. Når utbyggingen av dobbeltspor på Dovrebanen står klar sammen med firefelts E6, skaper dette både *muligheter* og *utfordringer* for Stange. I 2025, har Stange en infrastruktur de fleste kommuner bare kan drømme om. Dette øker sannsynligheten for at Stange kan ta del i den veksten som skjer i Oslo. Med en estimert reisetid til Oslo på 45 minutter vil Stange kunne representere en reell forstad til Oslo. Utfordringene blir å dra nytte av gjennomgangstrafikken.

Infrastruktur er mer enn bare veg og bane. Bredbånd er og blir en viktig grunnleggende infrastruktur i fremtiden. Figur 7 gir et bilde over utviklingen i regionen perioden 2004 – 2015.

Figur 7: Prosentandel som har privatabonnement 2004 og 2015

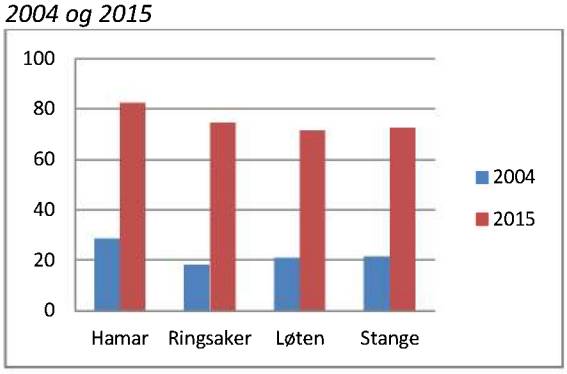

(Kilde SSB:2016, tabell 06797)

For mange brukere er ikke dagens dekning tilstrekkelig for å oppfylle nåværende behov for bruk av internett. Dette gjelder typisk: bedrifter inkl. landbruksforetak, privatpersoner som benytter hjemmekontor i egen husstand, familier med barn i skolealder, hvor flere datamaskiner er tilkoblet internett samtidig i forbindelse med både leksearbeid og fritidsbruk. I enkelte områder av kommunen som har høyere overføringskapasitet opplever abonnenter både dårlig stabilitet på overføringen (hyppige utkoblinger) og redusert kapasitet i perioder av døgnet med stor internettrafikk. Hvordan kan kommunen tilrettelegge for økt utbygging av bredbånd i kommunen?

Et felles bo – og arbeidsmarked

Majoriteten av de sysselsatte i kommunen, bor og arbeider i Stange. Sett under ett er det 5657 som pendler ut av Stange. Flesteparten av disse pendler til Hamar, deretter Ringsaker, Oslo, Løten og Elverum. Samtidig er det 2901 som pendler inn til Stange og understreker samhandlingen som finnes i regionen.

Figur 8 viser at mesteparten av arbeidskraften forblir i Hamarregionen og underbygger antagelsen om at kommunene

oppfatter Hamarregionen som et felles bo - og arbeidsmarked. Dette er positivt for hele regionen.

Figur 8: Pendlerstrømmer ut av Stange

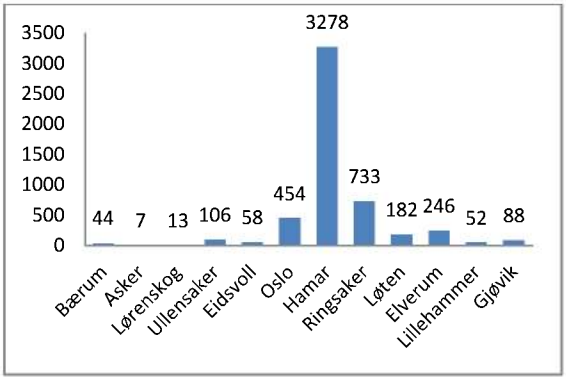

(Kilde: SSB 2016, tabell 03321)

Hvorvidt det er hensiktsmessig å snakke om pendling mellom kommunene i Hamarregionen kan det stilles spørsmålstegn ved. Kanskje representerer dette mer en naturlig geografisk samhandling mellom kommunene som bidrar til å skape vekst og verdiskapning i regionen.

Verdiskapning og næringsutvikling

Stange kommune er en stor korn- og skogsprodusent. Felleskjøpets kornmottak i Stange og de to store allmenningene er et illustrerende bilde på dette. Landbruket utgjør et viktig grunnlag for verdiskapning og næringsutvikling i kommunen gjennom de ringvirkningene landbruksnæringen skaper, både sysselsettingsmessig og i forhold til bosetting.

Næringsliv i vekst

For å opprettholde og videreutvikle et variert næringsliv er det behov for at nye bedrifter etableres. For Stange kommune ligger antallet nyetableringer noe lavere enn hos Hamar og Ringsaker. Ser vi på næringsvariasjon i kommunen kommer Stange kommune på topp i fylket og nummer 63 i landet som helhet. Dette er positivt og tilsier at det er god variasjon i hvilke bedrifter som etablerer seg i kommunen. Dette gjør oss mindre sårbare overfor konjunkturer, i motsetning til om alle arbeider innen en og samme næring.

Tall fra SSB viser at majoriteten av bedriftene i Stange er enmannsforetak med ingen ansatte. Deretter er det de med 1-4 ansatte og de med 5-9 ansatte som det er flest av. Den samme trenden ser vi for flere av kommunene i Hedmark.

Størst nedgang har Stange hatt i bedrifter med 1-4 ansatte. Den samme trenden ser vi hos våre nabokommuner. Det er dermed ikke sagt at disse har gått konkurs. Tvert imot, ser det ut til at det er disse som vokser, da bedrifter med 5-9 ansatte har hatt stor vekst i samme periode. Antallet bedrifter med 10-19 ansatte har også økt i samme periode, det har også bedrifter med 20- 49 ansatte. Den samme utviklingen ser vi for hele Hamarregionen.

Et velfungerende arbeidsmarked

Høy deltakelse i arbeidslivet er en viktig drivkraft for vekst og verdiskaping. Når en stor andel av den yrkesaktive befolkningen mottar permanente stønader som uføretrygd, vil dette indikere lav ressursutnyttelse. Høy grad av utveksling av arbeidskraft på tvers av kommunegrenser indikerer fleksible arbeidsmarkeder. Ser vi andelen sysselsatte i prosent av befolkningen i yrkesfør alder, 15-74 år, ligger denne omtrent likt for alle de fire kommunene på rundt 64 %. Når det kommer til arbeidsledighet, er denne noe høyere i Stange enn hos Hamar og Ringsaker.

På indikatoren arbeidsmarkedsintegrasjon, skårer Stange kommune høyt. Dette understreker det vi har sett tidligere, om at Hamarregionen regnes som et felles bo – og arbeidsmarked. At ikke arbeidsplasser er lokalisert i egen kommune trenger ikke være en indikator på et dårlig lokalt arbeidsmarked. Tvert imot, en indikator på et dynamisk regionalt arbeidsmarked.

Riktig kompetanse
Næringslivets tilgang på kompetanse er også viktig for næringslivsvekst og attraksjon. Ser vi på kompetansedimensjonen under ett, kommer Stange relativt sett godt ut.

Andelen sysselsatte med utdanning på universitet – og høyskolenivå over 4 år, er under landsgjennomsnittet. Stange kommer likevel godt ut i fylket (5.plass), dog forbikjørt av Hamar og Elverum. Ringsaker kommer her på en 11. Indikatoren må ses i sammenheng med hvilke type næring som befinner seg i de respektive kommunene.

For Stange kommune sin del er andelen personer med bare grunnskole som høyeste fullførte utdanningsnivå, i aldersgruppen 30-39 år 20 %. Dette er noe høyere enn landet sett under ett, der andelen ligger på 17 %. For hele Hedmark fylke lå andelen på 21 % og gir uttrykk for at dette kan være et trekk ved regionen og ikke bare Stange. Hedmark har lenge hatt rollen som råvareleverandør og kan tyde på at det å ta høyere utdanning ikke har vært en viktig faktor, da det har vært enklere å få arbeid uten høyere utdanning.

Landbruk
Gjennom strategisk næringsplan har Stange kommune definert følgende mål for landbruket i Stange: *Stange kommune skal øke matproduksjonen med minst 20 % innen 2030.* Følgende strategi er lagt til grunn for å lykkes: *Stimulere til økt matproduksjon med utgangspunkt i produksjoner med lokale fortrinn, sterke fagmiljøer og økt kompetanse*. Stange har et levende landbruk, og forvaltningen av jordbrukets ressurser er basert på en bærekraftig ressursbruk og arealforvaltning. Landbruket i Stange står også overfor en rekke utfordringer, særlig på strukturrasjonalisering/jordleie, miljø og forurensning og det faktum at kampen om arealene er tøffe.

Befolkningsfremskrivingene for Stange viser at kommunen er i vekst. Samtidig vet vi hvilke verdier, både innen næringsutvikling og verdiskaping, landbruket har for Stangesamfunnet. Parallelt med storsamfunnets investeringer på veg og bane, berøres også landbruksinteresser. Skogen har stor betydning for verdiskapningen gjennom en aktiv bærekraftig drift av skogressursene, noe som også er viktig med tanke på den fremtidige bioøkonomisatsningen som er forespeilet. I tillegg til å skape arbeidsplasser er skogsarealene også viktige for friluftsliv, opplevelse, naturmangfold og folkehelse og dermed en viktig ressurs for kommunen.

Natur, kulturmiljø og landskap

Stange kommune har et rikt kulturlandskap med viktige kulturminner tilknyttet skog og jordbruk. I tillegg kommer bygningsmiljøer knyttet til tettstedsdannelser, forsamlingslokaler, skoler, industri knyttet til jordbruket, historiske gårds- og hageanlegg og kulturminner knyttet til Mjøsa. Stanges vakre og rike kulturlandskap er av nasjonal verdi. Området har et særpreget landskap med gårder, åkrer og kulturminner.

Arealendring er den viktigste årsaken til nedgangen i naturmangfoldet i Norge. 85 % av de truede eller nær truede artene er truet fordi artenes leveområder forsvinner eller endres. En bærekraftig arealpolitikk som tar hensyn til naturmangfoldet er en forutsetning for å snu utviklingen. Med utgangspunkt i naturmangfoldloven er alle sektorer nå forpliktet til å belyse konsekvensene for naturmangfoldet knyttet til alle typer inngrep i norsk natur. En rekke arter, naturtyper og økosystemer skal tas ekstra vare på i Stange ut fra en kunnskapsbasert forvaltning.

Utgangspunktet vil være oppdatert naturkunnskap. Naturbasen, artsdatabanken, viltkart og driftsplaner for skogbruket er eksempler på hvor man kan

finne ønsket kunnskap. For Stange kommune vil det derfor være viktig å fokusere på oppdatert kunnskap og retningslinjer som sikrer nødvendig oppfølging av dette arbeidet, spesielt der nye områder utsettes for varige inngrep.

Klima og energi

Stange kommune valgte i arbeidet med forrige planstrategi å gå bort fra en egen kommunedelplan for klima – og energi, og innlemme dette i kommuneplanen, årsaken er todelt. For det første kom kommunen til en erkjennelse om at et godt klima og miljø er en forutsetning for at en kan snakke om mål og visjoner innenfor kommunens kjerneområder som oppvekst, helse og samfunnsutvikling. Klima og miljø må ligge til grunn for alt vi gjør i kommunen.

Klimatilpasning – tilpasse oss et endret klima

Den første innsatsen er klimatilpasning. Dette håndteres fortløpende gjennom arealforvaltningen, der kommunen styrer ny utbygging og infrastruktur til områder som er mindre sårbare for klimaendringene. Arealplanleggingen er i tillegg sektorovergripende, og gjør det mulig for kommunen å ivareta klimahensyn på alle områder, både i forhold til offentlig og privat sektor.

Særlig fokus er det satt på lokal overvannshåndtering, da dette er en utfordring i kommunen. Derfor skal forebygging og tiltak for å håndtere store vannmengder integreres i den løpende planleggingen når nye områder bygges, utvikles og fortettes. Å hindre gjengroing av bekker og vassdrag er også en utpekt strategi for å bidra til naturlig overvannshåndtering. Viktig blir også å hindre lekkasjeprosenten på eksisterende rørsystem.

Reduseres klimagassutslipp – tenke globalt, handle lokalt

Den andre innsatsen går på å redusere klimagassutslipp. I dette arbeidet skal Stange kommune rette fokuset dit hvor påvirkningsmulighetene er reelle. Et sentralt innsatsområde her er å utvikle kommunale bygg til å bli mer (energi)effektive, både når det kommer til tekniske anlegg og isolering. Klima og energihensyn blir således alltid vurdert når det kommer til vedlikehold og rehabilitering av kommunale bygg. Kommunen har i denne sammenhengen satt av en egen budsjettpost til særskilte tiltak i kommunale bygg. Dette ser vi har effekt, gjennom at energiforbruket per kvadratmeter i kommunale bygg går ned.

Energiforbruket i kommunale bygg (målt i kroner per kvadratmeter) viser at Stange gjør det relativt bra sammenliknet med andre Hedmarkskommuner. Stange har gjennomført energimerking av 5 store virksomheter og 120 boliger, samtidig som en har gjennomført energisparende tiltak på luftbehandlingsanlegg og utbedret yttervegger og vinduer. I tillegg har kommunen miljøsertifisert 10 barnehager og 6 bedrifter. Dette er starten på et innfasningsprogram der målet er at ordningen skal omfatte alle kommunale virksomheter. På sikt vil arbeidet kunne gi oversikt over utviklingen knyttet til viktige miljøindikatorer som arbeidsmiljø, avfallsmengde, energiforbruk og klimaregnskap, for å nevne noen

Et annet innsatsområde er å se på mulighetene for å nyttiggjøre seg overskuddsenergi fra industrien, avfallsbrenning og skogbruket.

En samordnet areal og transportplanlegging

Hensynet til klima og miljø er også et sentralt argument for kommunens satsing på tettstedene langs Intercity – strekningen. En god samordnet areal og transportplanlegging kombinert med at vi bygger opp under eksisterende tettsteder og kollektivknutepunkt, gjør at kommunen aktivt kan påvirke klimagassutslippene og mobilt energibruk.

Landbruket
Stange er en stor landbrukskommune, og gjennom blant annet regionalt bygdeutviklingsprogram stimulerer kommunens landbruksforvaltning til et mer miljø – og klimavennlig landbruk. Stange kommune satser sterkt på Hedmarken landbrukskontor som er landbrukets rådgivingstjeneste, og som bistår landbruket med blant annet gjødslingsplaner.

Figur 9: Klimagassutslipp i Hedmark

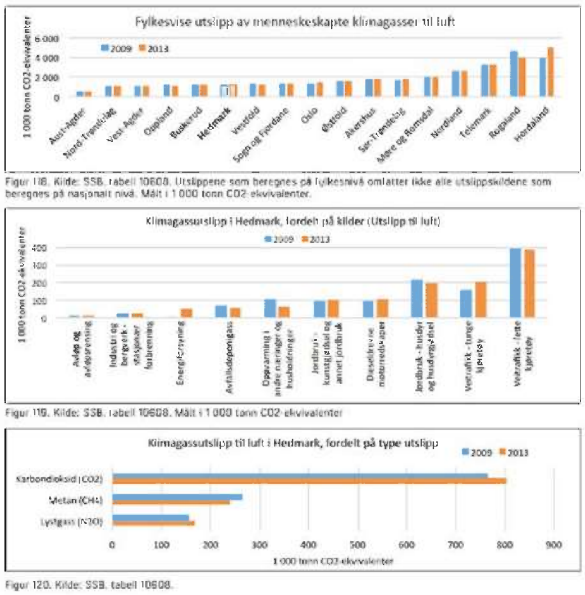

(Kilde: Fylkesstatistikken 2015)

Miljøutfordringer

Radon
Radongass dannes fra uran i jordgrunnen og siver inn i hus. Når gassen trekkes ned i lungene, bestråles lungevevet av de radioaktive partiklene. Radon i innemiljøet antas å føre til økt risiko for lungekreft. Risikoen øker betydelig med røyking.

Hvor mye stråling vi mottar, avhenger av geologiske forhold, hvordan huset er bygd, ventilasjon, og hvilke tiltak som er gjennomført for å redusere innstrømming av radongassen. Det er fastsatt nye og lavere tiltaksgrenser for boliger, barnehager, skoler og arbeidslokaler. Grensen er 100 Bq/m³ og gjelder fra 1. januar 2014. Nesten 30 prosent av befolkningen bor i hus med nivåer høyere enn 100 Bq/m³. Bedre ventilasjon, slik at radongassen forsvinner ut i friluft, er ofte det viktigste tiltaket for å redusere radon. Kommunen kan gjennomføre måleprogram og gi råd til innbyggerne. Det anbefales å måle i hver enkelt bolig, fordi det kan være store variasjoner mellom nabohus.

Vi har ingen oversikt/faglig analyse som sier noe om sammenheng mellom forekomst av radon og lungekreft i Stange kommune. Det er pr. i dag heller ingen oversikt som viser forekomst av radon i Stange kommune. Vi har tilgang på de fleste måleresultatene som gjøres i privatboliger i Stange, men informasjonen er ikke systematisert.

Generelt viser geologiske kart at det er store forekomster av alunskifer (radon) i Stange kommune, og at man i mange områder av kommunen bør vise høy aktsomhet for radon.

Godt inneklima fremmer helse og velvære. Motsatt kan dårlig inneklima føre til ubehag som følelse av tørr luft, irriterte slimhinner, hodepine og trøtthet. Astma og luftveisallergi kan forverres ved dårlig inneklima. Barn og unge er særlig sårbare for forurenset inneluft, og kommunen bør derfor sikre at det er godt inneklima i skoler og barnehager. Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, skal bidra til at det fysiske og psykososiale «arbeidsmiljøet» til barna fremmer helse og trivsel, og at skader og sykdom forebygges.

Alle barnehager og skoler, både kommunale og private, i Stange kommune har hatt tilsyn. Ved skoler der det ikke har vært godkjent, er det prosesser for at forholdene skal være ordnet til årsskiftet 2015/2016.

Om lag 1,5 millioner nordmenn er utsatt for støy over 55 desibel utenfor boligen. Som følge av utbygging av firefelts E6 og dobbeltspor på Dovrebanen, er støy og støv et aktuelt tema for kommunen. Det trenges store mengde masser for å realisere samferdselsprosjektene, og dette vil medføre både støy og støv i anleggsperioden, og kanskje i tiden etter.

Avfall

Reduksjon av avfallsmengden, økt gjenbruk og gjenvinning, samt riktig håndtering og disponering av restavfall og spesialavfall er viktig for å begrense utslipp av klimagasser og forurensning til jord, vann og luft. Forurensning som følge av avfall kan innebære skader på ulike organismer, mennesker og miljøet både lokalt og globalt. Tradisjonelt har det vært mest fokus på avfall som lokal forurensning med et folkehelseperspektiv. Nå er avfall som forurensning i globalt perspektiv og klimautfordringene som følger av utslipp til atmosfæren mest i fokus (temanotat avfall og forsøpling, Hamar kommune).

En godt fungerende, kommunal renovasjonsordning for husholdningsavfall er viktig for å forhindre uønsket forsøpling og forurensing. Hias-kommunene har i en årrekke hatt gode ordninger for innsamling og håndtering av husholdningsavfall og kommer godt ut i sammenligninger mellom landets kommuner. Kommunens ansvar og oppgaver på dette området er godt ivaretatt gjennom egen, regional samarbeidsordning og jevnlig rullerende kommunedelplan. I avfallsplanen er det slått fast at det som hovedregel skal etableres felles avfallsløsninger i nye utbyggingsområder med konsentrert bebyggelse. Figur 10 under viser utvikling av totale mengder husholdningsavfall, (uten fritidsbebyggelse) i Stange kommune i perioden 2001-2015.

Figur 10: Husholdningsavfall pr år

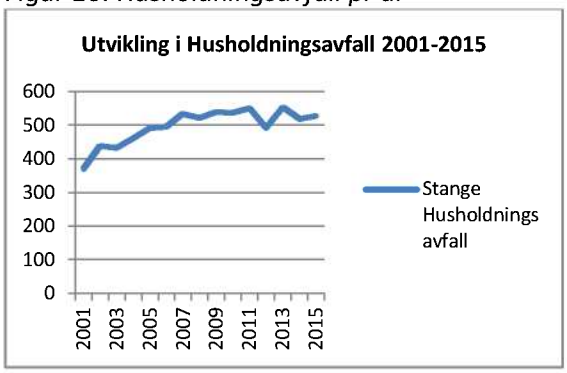

(Kilde SSB: tabell 05456)

Folkehelse

Å ivareta innbyggernes helse er en viktig del av kommunens ansvar. Målet med folkehelsearbeidet er flere leveår med god helse for den enkelte og redusere sosiale helseforskjeller. Hvordan det står til med folkehelsen i Stange vil kunne si oss noe om utfordringene som gjør seg gjeldene innenfor ulike områder, og samtidig sette søkelyset på hvor tiltak må iverksettes for å snu en eventuell uønsket utvikling.

Kommunen har et yrende lag og foreningsliv og således også et bredt spekter av kulturtilbud. Omgitt av Mjøsa og det praktfulle kulturlandskapet er det godt tilrettelagt for et aktivt liv gjennom skiløyper, skogstier samt gang – og sykkelveger. Et variert næringsliv kjennetegnet av høy yrkesdeltakelse bidrar positivt til folks helse.

Selv om samfunnsdeltakelsen, i form av yrkesdeltakelse, utdanning, organisasjonslivet, tilknytning og tilhørighet i arbeidslivet, for å nevne noen, generelt er høy blant alle aldersgrupper, preger utenforskap enkelte grupper i Stange kommune, særlig unge menn. På lang sikt er dette en uheldig utvikling. Hvor folk bor får også konsekvenser for muligheten til å delta i det øvrige samfunnslivet.

Ser vi de sosioøkonomiske faktorene som foreldrenes utdanning og inntekt opp mot skoleresultatene for elever i Stange, ser det

ut til at Stange-elevene gjør det relativt bra, og på visse områder bedre enn landssnittet. Dette er positivt og synliggjør at Stangeskolen gjør noe riktig.

Generelt har kommunen lite statistikk når det kommer til røyking og overvekt. Her må vi bli bedre, og evne i større grad å hente gode og robuste data fra kommunens helse og omsorgstjenester, samt sette dette inn i system. Samtidig må vi øke kunnskapen i kommunen om sammenhengen mellom nærmiljøet, helserelatert adferd og ulike sykdomsgrupper, som muskel og skjelettplager, type 2-diabetes og hjerte- og karlidelser.

Utfordringer med psykisk helse, regnes for å være den nye store folkesykdommen. I Ungdataundersøkelsen oppgir 10 % av de spurte at de føler seg ulykkelig, trist eller deprimert. Samtidig svarer 83 % de unge at jeg er stort sett fornøyd med meg selv, 84 % liker seg selv slik de er, mens 76 % av de unge oppgir at de tror de vil få et godt og lykkelig liv.

3. Kommunens virksomhet

Status og utfordringsdokumentet synliggjør endringene Stangesamfunnet står ovenfor, både på kort og lang sikt, og peker på en sentral hovedutfordring for kommunens virksomhet: *Befolkningsvekst* og *endring i demografi.*

De demografiske endringene og befolkningsveksten har på sin side en direkte konsekvens for planleggingen innen tre hovedområder:

- Helse og omsorg
- Boligpolitikk
- Arealforvaltning

Hvor vi ønsker at folk skal bo har både en tjeneste – og arealmessig konsekvens. Desto viktigere er det at vi ser areal-, bolig, - og tjenesteyting i sammenheng.

Konsekvenser for hvordan vi tenker helse og omsorg
Som nevnt innledningsvis i kapittel 2, ser vi at i 2040 vil de i aldersgruppen 80 og eldre, være dobbelt så mange som det de er i dag (økning i reelle tall er 1049), mens økningen i aldersgruppen 20-44 forblir nesten uendret. Dette innebærer at dagens tjenesteproduksjon ikke er bærekraftig på sikt. For helse og omsorgssektoren innebærer dette å utvikle nye måter å løse oppgavene på. Det må utvikles nye omsorgsformer gjennom ny kunnskap og kompetanse, nye faglige metoder og samarbeidsformer, bruk av velferdsteknologi, samt endring av organisatoriske og fysiske rammer. Samtidig må det satses offensivt på tidlig innsats og folkehelse, på alle nivå.

Ny kommunedelplan for helse og omsorg i Stange kommune synliggjør hvordan vi kan starte dette arbeidet, der følgende fire strategiske perspektiver er lagt til grunn for valg av mål og strategier:

- Hverdagsmestring og tidlig innsats
- Kunnskapsbasert praksis og kvalitet
- Innovasjon og velferdsteknologi
- Ledelse og kompetanseutvikling

Konsekvenser for boligpolitikken
Per i dag har ikke Stange kommune en uttrykt boligpolitisk profil. Status og utfordringsdokumentet til Stange synliggjør likevel en tendens til sentralisering. Gjennom kommuneplanens samfunnsdel er det lagt følgende føringer til grunn for det videre arbeidet:

For å sikre et variert botilbud, utarbeide en kommunedelplan for boligpolitikken også den boligsosiale, og gjennom dette arbeide styrke kommunens rolle som boligpolitisk aktør.

Videre står det under langsiktig arealstrategi: *Satsing på tettstedene langs IC-strekningen og opprettholde tettsteds – og grendestrukturen.* I dette ligger det at det er langs IC – strekningen at kommunen vil tilrettelegge for kommunale tjenester, handel og service, og det er hit tyngden av planleggingsressurser vil kanaliseres. Dette vil også tettsteder og grender rundt nyte godt av. For opprettholdelse av tettsted – og grendestrukturen vil kommunen sørge for at der finnes planavklarte arealer til boligformål.

Flere andel eldre vil skape behovet for å tenke gjennom andelen tilgjengelige boliger langs IC-strekningen. Samtidig vet vi at utenforskap preger enkelte grupper i Stange. Med dette som bakgrunn blir det avgjørende å sikre alle muligheter til å skaffe seg bolig som ønsker dette, også i sentrumsnære områder der avhengighet til for eksempel bil svekkes og kollektivtilbudet er styrket. Dette øker mulighetene for deltakelse i det øvrige samfunnslivet. Det betyr også at når det bygges nytt vi må legge til rette for at flest mulig kan bo hjemme og klares seg selv i hverdagen. Behovet for omsorgsbygg må også kartlegges.

Ved å skape felles møteplasser og legge til rette for deltakelse i sosiale og kulturelle aktiviteter, kan kommunen bidra til integrering og tilhørighet for alle aldersgrupper. Behovet er der for en kommunedelplan for boligpolitikk.

Konsekvenser for arealbruken
Befolkningsveksten kombinert med en aldrende befolkning vil få konsekvenser for hvordan vi planlegger den langsiktige arealbruken i kommunen. Som figur 1 gir tydelig uttrykk for er Stange kommune i vekst. Veksten (figur 5), konsentrerer seg likevel til enkelte deler av kommunen der også landbruket har store interesser.

Fokus på å utvikle kvalitativt gode tettsteder med større grad av fortetting, vil være nødvendig både som følge av ønsket om befolkningsvekst, jordvernfokus og for å støtte opp under en utvikling rundt kollektivknutepunktene.

For å kunne innfri forventninger som skapes, må det finnes tilgjengelige tomter. Men også funksjonelle og tiltalende tettsteder, lett tilgjengelighet ikke bare til Oslo og Hamar med tog, men også ut i naturen og kulturlandskapet, Mjøsa og de store skogene. Dette skal fanges opp i arealdelen med vurdering av områder for boliger og fritidsbebyggelse, knutepunkt og sentrum, rekreasjonsmuligheter, strandsoneplan og flere andre temaer.

Hvordan tettstedene langs IC-strekningen skal utvikles blir viktig både på kort og lang sikt. Gjennom sentrumsplanen for Stangebyen og områdeplan for Åkershagan skal sentrale problemstillinger løses. En helhetlig areal og transportplanlegging innad i kommunen så vel som regional blir svært viktig i årene som kommer.

Langsiktig arealstrategi

Gjennom kommuneplanens samfunnsdel har Stange kommune lagt føringer for den langsiktige arealbruken i kommunen. En sentral målsetting bak den langsiktige arealstrategien er å fortsatt sørge for befolkningsvekst i Stange kommune, der målet er en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,2 %. Følgende tre strategiområder er lagt til grunn:

Satsing på tettstedene langs IC-strekningen

Ved å benytte fordelen med dobbeltsporsatsningen gjennom kommunen, videreutvikle allerede eksisterende tettstedsstrukturer og benytte den allerede iboende attraksjonskraften, er det valgt å sette størst innsats inn mot Tangen, Stangebyen og Ottestad. Det er disse stedene som på ulikt vis anses å ha størst potensial for å ta en vesentlig befolkningsøkning. Å satse på tettstedene langs IC-strekningen, innebærer at det er her kommunen vil tilrettelegge for kommunale tjenester, handel og service, og det er hit tyngden av planleggingsressurser, og utviklingsprosjekter vil kanaliseres i planperioden. Strategien muliggjør også at man på sikt kan bygge opp et tjenestetilbud som er mer konsentrert og effektiv.

Et konsentrert tjenestetilbud, kombinert med handel og servicefunksjoner, samt attraktive møteplasser i nærhet til hvor folk bor, gjør at den langsiktige arealstrategien også støtter opp under kommunens folkehelsearbeid. Samtidig som den bidrar til å understøtte lokalt næringsliv, særlig i Stangebyen, da det er folk som skaper handel.

Hensynet til klima og miljø er også et sentralt argument for kommunens satsing på tettstedene langs Intercity – strekningen. En god samordnet areal og transportplanlegging kombinert med at vi bygger opp under eksisterende tettsteder og kollektivknutepunkt, gjør at kommunen aktivt kan påvirke klimagassutslippene og mobilt energibruk.

Opprettholde tettsteds og grendestrukturen

Dette er et annet vesentlig strategimål for arealutviklingen i Stange kommune, fastslått i samfunnsdelen. Tettsteder og grender har også en attraksjonskraft. Det er fortsatt kort avstand til tettstedene langs IC-strekningen og knutepunktene, samtidig som det er en nærhet til naturen, det er ofte sterk tilhørighet og større variasjon i boligtyper. Det vil derfor være planavklarte tomteområder også i de mindre tettstedene i kommunen og dette bør besørges gjennom arealdelen. Funksjonene som det tilrettelegges for her vil være de som hører grenda til slik som nærmiljøanlegg og forsamlingshus. Større fellesfunksjoner legges til tettstedene langs IC-strekningen.

Kulturlandskapet og Mjøsa

Det er et mangfold av kulturlandskap i kommunen som er med på å befeste kommunens identitet. Det siste punktet som er løftet fram i kommunens arealstrategi er nærheten og ressursene som ligger i det særegne og attraktive kulturlandskapet der også Mjøsa inngår, både visuelt og gjennom en lang strandlinje. Disse ressursene skal utnyttes både i næringssammenheng, rettet mot turisme, men kanskje først og fremst kan nærhet til natur, kulturmiljøer- og landskap være med å øke attraksjonskraften og bolysten til kommunen gjennom gode arealmessige disposisjoner, lett tilgjengelighet og bevisst markedsføring av disse kvalitetene. Mjøsstranda er nevnt spesielt og bør også vies spesiell oppmerksomhet i arealdelen, både som tilgjengelig nærturområde og som turistmål, om det er for besøkende fra land eller vann, eller for hytter.

Disse tre arealstrategiene, de valgene de innebærer å måtte gjøre og konkretisering

med tiltak, er det nødvendig å gå grundigere inn i og det skal gjøres som en del av kommuneplanens arealdel.
Utfordringer kan være:

- Hva menes egentlig med *satsning*? Eller med *opprettholdelse*? Er det en motsetning eller får man til begge deler med de tilgjengelige ressurser? Det kan gjelde planressurser, kommunal infrastruktur og økonomi.
- Hvordan henger satsning og opprettholdelse i hop med andre strukturelle valg kommunen er inne i som skolestruktur? Eller framtidens behov for helse- og velferdstjenester? Begge disse forhold har arealmessige konsekvenser.
- Er det en konflikt mellom tilrettelegging for fritidsbebyggelse, nærturmuligheter og naturens egenverdi uten tilrettelegging eller inngrep langs Mjøsa og strandsonen? Eller i andre naturområder i kommunen?
- Hvilke virkemidler kan / skal kommunen bruke for å oppnå ønsket utvikling i knutepunktene så vel som de mindre tettstedene? Hvordan stimuleres ønsket boligbygging? Hvordan samarbeider kommunen og private utbyggere?

Dette er problemstillinger som blir svært viktige å diskutere for å kunne gi tydelige signaler om ønsket arealdisposisjon og prioriteringer av tilgjengelige ressurser i planperioden. Spesielt viktig blir det da å legge fremtidsrettede løsninger til grunn for slik å kunne imøtekomme framtidens utfordringer. Videre er det viktig å vise retning som også inngår i en ønsket regional utvikling.

4. Planleggingsbehovet

Kommuneplanen er kommunens viktigste styringsdokument. Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en juridisk bindende arealdel. Dette er det overordnede plansystemet og det er i denne konteksten vi tar stilling til planbehovet. Samfunnsdelen er videre delt inn i en langsiktig del som påpeker viktige mål, visjoner og strategier for de neste 12 årene. Og en kortsiktig del, handlingsdelen, som for Stange utgjør økonomiplanen. Under kommuneplanen kan vi ha kommunedelplaner som er av geografisk og tematisk karakter.

Pågående planarbeid

- ***Kommuneplanens arealdel***

Forslag til planprogram for arbeidet med kommuneplanens arealdel foreslås lagt ut til offentlig ettersyn og blir behandlet i planutvalgets møte 4.oktober.

- ***Områdeplan Åkershagan***

Formannskapet vedtok 11.mai 2016 at det igangsettes formell områderegulering i henhold til utviklet konsept og overordnet plangrep for Åkersvika Hageby.

- ***Sentrumsplan Stangebyen***

2.2.2016 ble Stedsanalyse for Stangebyen, med tilhørende fremtidsscenarier behandlet politisk. Planprogram for sentrumsplan for Stangebyen ble lagt ut til offentlig ettersyn 3.mai 2016. Fastsetting av planprogram forventes å skje høsten 2016.

- ***Kommunedelplan for oppvekst***

Kommunedelplan for oppvekst ble lagt ut på høring 31.mai 2016. Forventet sluttbehandling rett over nyeåret.

- ***Kommunedelplan for helse og omsorg***

Høringsutkast, med innkomne merknader, ble behandlet i driftsutvalgets møte 6.september. Endelig fastsettelse av kommunedelplan forventes i kommunestyrets møte 28.september 2016.

- ***Kulturminneplan***

I forbindelse med sentrumsplan for Stangebyen er det søkt midler fra riksantikvaren for å kartlegge kulturminner i Stangebyen. Stange kommune fikk tilsagn, med forbehold om at det utarbeides en kommunedelplan for kulturminner som omfatter hele kommunen. Forslag til planprogram for kulturminneplan forventes å legges frem for politisk behandling desember 2016

- ***Arbeidsgiverstrategi for Stange kommune***

Forslag til arbeidsgiverstrategi for Stange kommune ble lagt ut på høring 7.juni 2016, med høringsfrist 26.august 2016. Sluttbehandlet 9.11.2016 av administrasjonsutvalget.

- ***Kommunikasjonsstrategi***

Påbegynt og ventes vedtatt i løpet av 2017.

Hva ivaretas hvor?

➢ ***Miljø:***

Arbeidet med miljø – renovasjon og avfall – i Stange kommune, ivaretas gjennom det interkommunale samarbeidet Hamarregionen interkommunale avfallsselskap, HIAS, nå Sirkula. Her foreligger det en egen avfallsplan med fokus på sortering og gjenvinning. HIAS har også hovedansvaret for vann og avløp i kommunen, og kommunedelplan for vann og avløp synliggjør hvordan dette ivaretas. Rent vann er viktig, og HIAS skal etterstrebe drikkevannsforskriftens krav til hygienisk sikkerhet. Ved å investere i nye anlegg og rehabilitere eksisterende, øker sikkerheten.

➢ ***Klima og energi***

Ansvaret for klima og energiplanleggingen ligger til kommunalsjef for samfunnsutvikling og ivaretas gjennom flere planer og på flere nivå. De overordnende målsettingene er forankret i kommuneplanen, både samfunnsdelen og arealdelen. Strategier og delmål konkretiseres på kommunedelplannivå både av tematisk (vann og avløp, avfallsplan) og arealmessig karakter (sentrumsplan for Stangebyen, områdeplan for Åkershagan, kommunedelplan for Tangen, samordnet miljø, areal og transportplan for Hedmark mfl.), samt reguleringsplaner gjennom bestemmelser. Vi legger ikke opp til egen kommunedelplan på klima og energi, men det bør utarbeides en bedre form for tilbake rapportering samlet på område. På lik linje med grunnlagsdokument for folkehelse, skal det utarbeides en handlingsplan for klima og energi som videre skal danne grunnlaget for direkte tiltak innen klima og energiplanleggingen.
Grunnlagsdokumentet oppdateres hvert 4.år, og tiltak med evaluering av forrige års tiltak, rulleres hvert år.

Når det kommer til energi og alternative energikilder pågår det en utredning av temaet som vil se på hvilken myndighet kommunen har for å pålegge utbyggere til å velge alternative energikilder. Når det kommer til energieffektivisering av kommunale bygg, håndteres dette i stor grad gjennom eiendomsavdelingen.

➢ ***Folkehelse***

Ansvaret for folkehelsearbeidet er forankret i formannskapet. Administrativt har rådmannen valgt å legge den koordinerende delen med arbeidet til planavdelingen som har det overordnede planleggingsansvaret jf. kommuneplanen og kommunal planstrategi. Gjennom grunnlagsdokumentet for folkehelse – som rulleres hvert fjerde år i forbindelse med planstrategiarbeidet – kartlegges folkehelsa i Stange kommune. Hovedutfordringene relatert til folkehelsa i Stange er definert som:

- ✓ Utenforskap
- ✓ Økt fullføring av videregående skole

Utfordringene skal møtes med en felles innsats på følgende fire hovedområder:

- ✓ Attraktive møteplasser og et livskraftig lokalsamfunn
- ✓ Økt fysisk aktivitet og nærhet til naturen
- ✓ En helsefremmende oppvekst – trivsel, mestring og motivasjon
- ✓ Tilgjengelighet for alle

I forhold til idrettsanlegg i kommunen håndteres dette gjennom kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet.

Trafikksikkerhet er også en del av det brede folkehelsearbeidet som kommunen gjør. De overordnende målsettingene og strategiene er forankret i kommuneplanen, både samfunnsdelen og på sikt også i arealdelen. Tiltak konkretiseres både gjennom kartleggingen av trafikksikkerhetstiltak i skolens nærområde og gjennom innspill til Handlingsplan for fylkesveger, og Nasjonal Transportplan.

➢ ***Flyktninger***

Som nevn innledningsvis i kommunens status og utfordringsdokument var det innvandringsstrømmen vi opplevde sent 2015 som har satt tema igjen på dagsorden. Nå vet vi at presset har avtatt noe, og Stange er godt beredt.

Stange kommune skal fortsette det gode arbeidet vi gjør gjennom flyktningtjenesten og kvalifiseringssentret m.h.t introduksjonsprogrammet. Her kommer Stange kommune på topp, der 65 % (kontra landet 62 %) er i utdanning eller arbeid etter endt introduksjonsprogram. Dette skal vi fortsette med.

Så ser vi gjennom grunnlagsdokumentet for folkehelse at det er en utfordring å få alle med. Dette gjelder flyktninger som har vært i Stange lenge, og forut for kvalifiseringssenteret ble opprettet. Og i likhet med andre deler av befolkningen (arbeidsledige, falt fra videregående, uføre mfl.) ikke har like muligheter for å delta i det øvrige samfunnslivet.

Har du falt fra videregående, slitt psykisk eller fysisk, er også sannsynligheten høy for at yrkesdeltakelsen har vært lav. Dette kan være med på å forklare andelen med vedvarende lav inntekt i Stange kommune og således noe av det utenforskap vi ser, og dette er uavhengig av hvor folk kommer fra. Derfor er det heller ingen hensikt med en egen plan for flyktninger og innvandrere, da flyktninger ivaretas gjennom introduksjonsloven, og individuelle tilpasninger. Etter endt introduksjonsprogram er flyktninger innbyggere i Stange på lik linje med resten av befolkningen, og skal ta del i det ordinære tjenestetilbudet til kommunen.

Å få folk ut i jobb er det Nav jobber med hver dag, og styres i stor grad gjennom statlige virkemidler. Det kommunen kan gjøre noe med er hvor vi tilrettelegger for at folk kan bo, som på sin side igjen påvirker muligheten å delta i det øvrige samfunnslivet. Desto viktigere er det å kunne tilby boliger av god kvalitet i sentrumsnære områder – der det legges til rette for handel, service, tjenester og møteplasser – til en overkommelig pris. På denne måten kan Stange kommune bidra til å redusere sosial ulikhet i helse. Derfor blir boligpolitikk viktig i kommende planperiode.

Planbehov 2017-2021

➢ ***Kommunedelplan for boligpolitikken***

Som vi har sett preger utenforskap en rekke grupper i Stangesamfunnet. Hvor i kommunen en bor, påvirker innbyggernes mulighet til å delta i det øvrige samfunnslivet, når kommunen har vedtatt en langsiktig arealstrategi der satsning langs IC-strekningen er en politisk målsetting.

Gjennom de nasjonale forventningene er det en forventning om å fortette rundt kollektivknutepunktene, med argumentasjon om at dette gir positive ringvirkninger, både når det kommer til klima ved at man reduserer transportbehovet, og skaperkraft, ved at det er folk som skaper steder. Gjennom at folk snakker med hverandre skapes det ideer, innovasjon og næringsutvikling, som igjen resulterer i skaperkraft. Samtidig får man muligheten til å konsentrere innsatsen for tjenester som renovasjon, vann og avløp, veg, trafikksikkerhet m.m.

Å ha en bevisst holdning til hvor kommunen åpner opp for boligbygging i fremtiden blir sentralt. Behovet for en kommunedelplan for boligpolitikk gjør seg gjeldende, både som et ledd i arbeidet med klima og miljø, men også kommunens langsiktige folkehelsearbeid. En kommunedelplan for boligpolitikk skal også ta inn over seg det boligsosiale behovet, men dette må ses i sammenheng med den generelle boligpolitikken.

➢ ***Bredbåndstrategi***
Stange kommune har i kommuneplanens samfunnsdel vedtatt å jobbe for en innovativ og lærende organisasjon. Samtidig har vi presisert at uten kunnskap ingen utvikling. Dette stiller høye krav til våre barnehager og skoler. Derfor har Stange utarbeidet en ny oppvekstplan. Og skal Stange kommune virkelig ta del i den teknologiske revolusjonen må infrastrukturen ligge til rette for dette. En helhetlig bredbåndstrategi for kommunen blir viktig å få på plass i tiden som kommer. Bredbåndstrategien skal blant annet omhandle status på området, fremtidig teknologi, hvilke virkemidler kommunen har, oversikt over aktører og anbefalinger om hva kommunen bør gjøre for å få fart på bredbåndsutbyggingen.

➢ ***Strategisk næringsplan***
Strategisk næringsplan for Stange kommune ble vedtatt 11.2.2015, som har som hensikt å stimulere og videreutvikle næringslivet i kommunen. Utviklingstrekkene nevnt i kapittel 2, samt endringer i det regionale samarbeidet presser likevel på for behovet for rullering av planen. Forutsetningene som lå til grunn den gang er endret. Næringslivet har påvirket vår innsats, det interkommunale samarbeidet er under vurdering, samtidig som ansettelse av egen næringssjef er til vurdering. Dette er såpass store endringer at det vil kunne påvirke mulighetene for virkemidler for næringsutvikling. Derfor bør planen tas opp til revisjon, og samtidig oppdatere kunnskapsgrunnlaget..

➢ ***Handlingsplan klima og miljø***
Ansvaret for klima og energiplanleggingen ligger til kommunalsjef for samfunnsutvikling og ivaretas gjennom flere planer og på flere nivå. De overordnende målsettingene er forankret i kommuneplanen, både samfunnsdelen og arealdelen. Strategier og delmål konkretiseres på kommunedelplannivå både av tematisk og arealmessig karakter, samt reguleringsplaner gjennom bestemmelser. Vi legger ikke opp til egen kommunedelplan på klima og energi, men det bør utarbeides en bedre form for tilbake rapportering samlet på område. På lik linje med grunnlagsdokument for folkehelse, skal det utarbeides et grunnlagsdokument for klima og miljø, som skal danne grunnlaget for direkte tiltak innen klima og miljøplanleggingen. Grunnlagsdokumentet oppdateres hvert 4.år, og tiltak med evaluering av forrige års tiltak, rulleres hvert år i en handlingsplan for klima og miljø.

Når det kommer til energi og alternative energikilder pågår det en utredning av temaet som vil se på hvilken myndighet kommunen har for å pålegge utbyggere til å velge alternative energikilder. Når det kommer til energieffektivisering av kommunale bygg, håndteres dette i stor grad gjennom eiendomsavdelingen.

➢ ***Hovedplan for vei***
Skal Stange kommune nå målet om en effektiv og moderne infrastruktur, blir det avgjørende å ha et godt faggrunnlag å basere seg på. Hovedplan veg vil være et samlende dokument, hvor man skaper overblikk over de gjeldende retningslinjer, normer, håndbøker og rutinedokumenter for forvaltning, drift og vedlikehold av offentlige veger. Per i dag benyttes veglister, vegkart, håndbøker ol. Dette vil i relativt stor grad være en fagplan, men da deler av innholdet har prinsipiell betydning bør det foreligge politisk vedtak på en hovedplan veg.

Revisjon av gjeldende kommunedelplaner og nye, som følge av ny arealdel og jernbaneutbygging

➢ ***Kommunedelplan for Tangen.***
Som følge av vedtatt reguleringsplan for dobbeltspor IC Espa – Sørli og ny arealdel, burde kommunedelplanen for Tangen oppdateres i tråd med de endringene som fremkommer av reguleringsplanen, særlig med hensyn på avtale om etterbruk av nedlagt jernbane.

- ***Kommunedelplan for Ottestad***

Til tross for at kommunedelplan for Ottestad er en forholdsvis ny plan (vedtatt 2011) er det også her behov for oppgraderinger, særlig med tanke på utnyttelsesgrad og som følge av dobbeltspor IC gjennom Bekkelaget/Sandvika. Et oppdatert planverk er viktig for å kunne ha et godt styringsverktøy i kommunen.

- ***Sentrumsplan for Tangen***

Som det fremkommer av kommunedelplan for Tangen skal det foreligge områderegulering før detaljregulering kan vedtas, dette gjelder Tangen sentrum. En områderegulering utarbeides av kommunen. Dette for å fortsette å støtte opp under satsningen på tettsteder langs IC-strekningen.

Oppsummering

Kommunale planer	Status	Kommentar
Kommuneplanen: ✓ **Samfunnsdelen** ✓ **Arealdelen**	 Vedtatt 18.6.2014 Under revisjon	 Videreføres Ferdigstilles 2018
Kommunedelplaner areal ✓ **Sentrumsplan Stangebyen** ✓ **Kommunedelplan Tangen** ✓ **Sentrumsplan Tangen** ✓ **Områdeplan Åkershagan** ✓ **Kommunedelplan Ottestad**	 Påbegynt Vedtatt 18.6.2014 Ny Påbegynt Vedtatt 12.8.2011	 Ferdigstilles 2018 Rullering, ferdig 2019 Ferdigstilles 2019 Ferdigstilles 2019 Rullering, ferdig 2019
Kommunedelplaner tema: **Kommunedelplan oppvekst** **Kommunedelplan helse – og omsorg** **Kommunedelplan for boligpolitikk** **Kommunedelplan for næring** **Kommunedelplan for vann og avløp** **Kommunedelplan for idrett og fysisk aktivitet** **Kommunedelplan for kulturminner**	 Påbegynt Vedtatt 28.9.2016 Ny Vedtatt 11.2.2015 Vedtatt 17.6.2015 Rullering, påbegynt Påbegynt	 Ferdigstilles 2017 Videreføres Oppstart vår 2017 Rullering, ferdig 2018 Videreføres Ferdigstilles 2017 Ferdigstilles 2017
Strategier og handlingsplaner: **Kommunikasjonsstrategi** **Bredbåndstrategi** **Arbeidsgiverstrategi** **Hovedplan vei** **Handlingsplan klima og energi**	 Påbegynt Ny Vedtatt, 9.11.2016 Ny Ny	 Ferdigstilles 2017 Oppstart vår 2017 Videreføres Oppstart våren 2017 Oppstart våren 2017
Interkommunale planer: **Samordnet areal og transportplan** **Kommunedelplan IC – Sørli – Brumunddal** **Reguleringsplan IC – Sørli – Hamar grense**	 Ny Påbegynt Ny	 Vedtas 2016 Oppstart 2017